

LS 0185 – LS 0186

Lennart Setterdahl: Jag sitter tillsammans med Martin Hertz i Moline, Illinois. Han var född 1905, den 1 mars, i Vetlanda, i Sverige och han kom till Förenta Staterna 1926. Det är idag den 6 januari 1986.

Lennart Setterdahl: Berätta lite grand nu om Din pappa. Han var soldat; eller **hans pappa** var soldat?

Martin Hertz: Nej hans pappa, min farfar,

Lennart Setterdahl: Farfar, ja.

Martin Hertz: var soldat.

Lennart Setterdahl: På Bränna torp.

Martin Hertz: Bränna 'soldattorp, under Perstorp, i Vetlanda socken.

Lennart Setterdahl: Jaha. Hur långt ifrån Vetlanda ligger det?

Martin Hertz: Å - det var bara ungefär en 2, 2 3 kilometer ifrån Vetlanda.

Lennart Setterdahl: Jaså. Jaha. Och där växte Du upp?

Martin Hertz: Vad?

Lennart Setterdahl: Växte Du upp på torpet där?

Martin Hertz: No no, jag växte upp i Vetlanda.

Lennart Setterdahl: Jaså?

Martin Hertz: Väl vi flyttade till Mellby socken. Jag var. Jag var. Jag var fyra år gammal när vi flyttade ifrån Vetlanda och flyttade till Emmingarp, i Mellby socken, and vi var där i fem år och sedan flyttade vi till Holsby,; Holsbybrunn, 1917

Lennart Setterdahl: Jaha.

Martin Hertz: och far rentade en gård där.

Lennart Setterdahl: Jaså han var jordbrukare?

Martin Hertz: Han var 'bonne, yes.

Lennart Setterdahl: Jaha.

Martin Hertz: Han trodde aldrig att någon kunde klara sig utan det, utan 'te och 'va jordbrukare.

Lennart Setterdahl: Jaså!

Martin Hertz: Absolut. Ja han trodde; – vi var sju – vi var sju pojkar – sju söner and ingen utav oss blev jordbrukare och han trodde att vi alla skulle bli jordbrukare se.

Lennart Setterdahl: Jaha. Är Du en utav de yngre eller äldre?

Martin Hertz: Jag är nummer 5,

Lennart Setterdahl: Nummer 5.

Martin Hertz: utav 7 ja. Mhm.

Lennart Setterdahl: Så ni fick börja då att arbeta med pappa på gården - naturligtvis.

Martin Hertz: Oh yes. Oh yes!

Lennart Setterdahl: Hur gammal var Du när Du fick börja hjälpa till ute på gården?

Martin Hertz: Å en nio, å, en sju åtta år, eller närhelst en kunde göra någonting!

Lennart Setterdahl: Vad gjorde Du då för någonting?

Martin Hertz: Å – räfsade höet och bar in ved och vatten och högg ved och och så. Det var alltid något och göra see.

Lennart Setterdahl: Ja och de andra bröderna nu?

Martin Hertz: Å ja det var likadant för oss allihop.

Lennart Setterdahl: Jaha.

Martin Hertz: Det var bara, vi hade mer, ja vad det blev, vad det fordras utav Dig see.

Lennart Setterdahl: Jaa.

Martin Hertz: Mhm.

Lennart Setterdahl: Hade Du några systrar?

Martin Hertz: One syster, den yngsta.

Lennart Setterdahl: En syster.

Martin Hertz: Nummer 8 was; var en syster. Mhm.

Lennart Setterdahl: Nummer 8. Jaha. Så - var det en stor gård som pappa hade?

Martin Hertz: Å det var ett halvt hemman.

Lennart Setterdahl: Jaså.

Martin Hertz: Vi hade en tio kor och två hästar och tre fyra svin och

Lennart Setterdahl: Jaha. Så ni klarade er rätt så bra då? Han hade mycket.

Martin Hertz: Oh yes. Det gick rätt så bra - but - men tiderna blev så dåliga på 20-talet där.

Lennart Setterdahl: Jaså.

Martin Hertz: Så. And sedan när 'en växte opp då; jag var 17 år när jag hyrde ut och tjänade dräng. Ja. För de förste tre månaderna jag hade; jag hade 35 kronor i månaden.

Lennart Setterdahl: Jaså. Så när Du arbetade hemma hos pappa,

Martin Hertz: Oh yes. Oh yes.

Lennart Setterdahl: betalade han någonting till Dig?

Martin Hertz: No, han betalade ingenting.

Lennart Setterdahl: Du fick inga kontanta pengar?

Martin Hertz: And. Ja. Så. And en kunde alltid tjäna lite nere vid stationen och lasta bräder på järnvägsvagnar och sådära. Där var – och så lasta massaved på järnvägsvagnar, brukar vi tjäna lite extra pengar!

Lennart Setterdahl: Jaha. Så Du hade andra bröder med Dig också då?

Martin Hertz: Oh yes. Yes. Vi var alltid

Lennart Setterdahl: kompanjoner.

Martin Hertz: Kompanjoner!

Lennart Setterdahl: Men; men pappa, han såg naturligtvis till att någon utav er skulle ta efter honom ute på gården?

Martin Hertz: Well – det var vad han tänkte, but han dog – han dog, han var bara 59 år när han dog utav, han fick cancer.

Lennart Setterdahl: Jaa.

Martin Hertz: Så det tog honom tidigt. Han var inte. Han. Han hade aldrig varit sjuk, jag tror aldrig en doktor hade lagt hand på han till han blev; – fick dö.

Lennart Setterdahl: Och det gick fort då.

Martin Hertz: Det gick fort yes. På ett halvår så var det gånget.

Lennart Setterdahl: Vilket år dog han?

Martin Hertz: Å .. 19.... 1930 var det, yes. Ja.

Lennart Setterdahl: Jaså Du var inte hemma då nej?

Martin Hertz: No. No.

L: Men Du beslutade Dig för att åka till Amerika?

Martin: Ja.

L: 1926.

Martin: 1926 ja.

L: Du var 21 år gammal då.

Martin: Ja. Mhm.

L: Vem hade inbillat Dig detta nu då?

Martin: Well. Min .. min bror, äldre bror, var här, hade kommit hit i 1925. Och; han skrev mig där, det var vid juletiden.

L: Vad hette han?

Martin: Hugo.

L: Hugo.

Martin: Han lever i Arkansas nu. And; han skrev att. Jag skrev också och undrade vad jag 'sa' göra, för jag hade sagt: jag vill inte gå och tjäna 'bonne mer". "Å" skrev han "kom här. Det finns plenty arbete här" and han hade gjort det bra. Han hade varit här since – lite över ett år.

L: Här i Moline?

Martin: Ja. Mhm. "Så; kom". Så jag sökte konsulatet i Göteborg och .. och fick passvisering den 1 mars, no den 31 mars! Och den 14 april var jag på båten, på Kungsholm.

L: Och Du hade inte exarcerat heller?

Martin: Yes jag gjorde – jag gjorde – jag gjorde min 'exis 1925 .. -25 yes, -25, ja.

L: Var någonstans?

Martin: I Eksjö.

L: I Eksjö.

Martin: Calmare regemente.

L: Du var ute i sex månader då?

Martin: Ja. Mhm. Ja.

L: Så Du behövde inte skriva till Kungen då för att få släppa det eller?

Martin: No, det. Well!

L: Eller fick Du göra det? För Du hade två möten kvar.

Martin: Ja det var, det var inga krångel med det. Jag vet inte **hur**, men jag fick mitt pass and everything.

L: Och Du gick till prästen och fick flyttningsbetyget?

Martin: Yes.

L: Vad sa han till Dig?

Martin: Å. – Uti Ditt land förbliv och bo ' så får Du tröst och evig ro – sa han!

L: Sa han det?

Martin: Hahahaha!

L: Men Du hade utstakat en annan väg för Dig.

Martin: Ja. Visst. Så det var ett vägskäl i livet där. And jag gick till Jönköping och fick mitt pass och den 24 april var jag; kom jag 'te 'te 'te .. 'te New York

L: Jaha. Vilken båt åkte Du med? Drottningholm?

Martin: På Kungsholm.

L: Kungsholm.

Martin: No no No no! Gripsholm! Gripsholm var det! Gripsholm var den nya båten den. Mhm. Och det var; det var en fin båt.

L: Jaha. Hade Du någon mer med Dig ifrån bygden, som åkte med Dig? Några kamrater?

Martin: No.

L: Du var ensam.

Martin: No, jag var ensam. Jag var ensam.

L: Vad packade Du ner i resväskan när Du åkte?

Martin: Åh just!

L: Vad skrev bror att Du skulle ha med Dig?

Martin: Jag minns inte vad det var. Jag hade bara just en väska. That's all. Det var allt.

L: Jaha.

Martin: Inga arbetskläder och någonting. För Hugo skrev att: *"Du behöver inte ta med Dig någonting. Arbetskläder köper Du här och – så Du behöver inte ta med Dig någonting sådant"*.